

Αποτυπώσεις του τόπου στην παλαιότερη λογοτεχνία

Εισαγωγικά

Ενότητα 1η: Η «έκφρασις» του κήπου.

Κήποι στον *Διγενή Ακρίτη*

και σε δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Εισαγωγικά.
1^η ενότητα: Η «έκφρασις» του
κήπου. Κήποι στον *Διγενή Ακρίτη*
και σε δημώδη ερωτικά
μυθιστορήματα.

Μάθημα 1^ο: Εισαγωγικά & Ενότητα 1^η (α'
μέρος)

Περιεχόμενα μαθήματος

1. Εισαγωγικά: Στοιχεία για το περιεχόμενο και τις ενότητες του μαθήματος.
2. Η «έκφρασις» του κήπου: Ο όρος «έκφρασις» - Το μοτίβο του κήπου.
3. Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του *Διγενή Ακρίτη*.
4. Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα: *Λίβιστρος*.

Λέξεις-κλειδιά ενότητας

- λογοτεχνία του τόπου
- «έκφρασις»
- περὶ κλειστός κήπος
- κατασκευές σε κήπους
- Διγενής Ακρίτης*
- Λίβιστρος*
- παρήχησις
- ασύνδετο σχήμα
- σχήμα του κύκλου

Σκοποί μαθήματος & ενότητας

- Να ενημερωθούν οι φοιτητές για τον τρόπο με τον οποίο θα προσεγγίσουμε το θέμα του τόπου στην παλαιότερη λογοτεχνία, για την ύλη και τις εξετάσεις του μαθήματος.
- Να πληροφορηθούν τα θέματα (ενότητες) που θα εξεταστούν και τη σειρά με την οποία θα συζητηθούν αυτά.
- Να γνωρίσουν τον λογοτεχνικό όρο της «εκφράσεως».
- Να μάθουν εισαγωγικά στοιχεία για τον Διγενή και τα έμμετρα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα που θα εξετάσει η 1^η ενότητα.
- Να ασκηθούν στο σχολιασμό χωρίων ενός παλαιότερου κειμένου από την οπτική της απεικόνισης του τόπου.
- Να ασκηθούν στην αναγνώριση ρητορικών σχημάτων.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Παρουσίαση του μαθήματος

Εισαγωγικά

Εισαγωγικά

Το αντικείμενο του μαθήματος

- Τόποι (πόλεις, κήποι, βουνά, κ.ά.) στη νεοελληνική λογοτεχνία από τον 12^ο μέχρι τον 17^ο αιώνα.
- Πώς απεικονίζεται, πώς λειτουργεί, πώς περιγράφεται, ακόμη και πώς προσωποποιείται ο τόπος.

Εισαγωγικά

Εικόνα 1. «Βυζαντινός κήπος» σε ψηφιδωτό του 7^{ου} αιώνα στη Ραβέννα.

Εισαγωγικά

Διάγραμμα ενότητων

- 1^η ενότητα: Η «έκφρασις» του κήπου. Κήποι στον *Διγενή Ακρίτη* και σε δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα.
- 2^η ενότητα: Η πόλη πλαίσιο αυτοβιογραφίας.
- 3^η ενότητα: Τοπία του Κάτω Κόσμου.
- 4^η ενότητα: Εγκώμια και θρήνοι πόλεων.
- 5^η ενότητα: Η αντίθεση πόλης – υπαίθρου (χωριού) .
- 6^η ενότητα: Αμαρτωλές πόλεις.
- 7^η ενότητα: Ο Χάνδακας πόλη της Παναγίας.
- 8^η ενότητα: Τόποι-σκηνικά στο Κρητικό Θέατρο (πόλεις και ποιμενικές ουτοπίες).
- 9^η ενότητα: Η προσωποποίηση της πόλης (η πόλη ως λογοτεχνικός ήρωας).

Εισαγωγικά

Το σύγγραμμα του μαθήματος

- Λίζυ Τσιριμώκου, *Εσωτερική ταχύτητα. Δοκίμια για τη λογοτεχνία*, εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 2000.

- Συμπληρωματικό υλικό: *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας: πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*, Πατάκης, Αθήνα 2007.

1^η ενότητα

Η «έκφρασις» του κήπου

Η «έκφρασις» του κήπου

Ο όρος «έκφρασις»

- Πρόκειται για **ρητορικό σχήμα** που δηλώνει τη λεπτομερή περιγραφή ενός κτίσματος, έργου τέχνης, τόπου, ή ανθρώπου, τόσο ζωντανή ώστε να νομίζουμε ότι το βλέπουμε μπροστά μας.
- Η έκφραση ήταν πολύ συνηθισμένο σχήμα **στα δημόδια βυζαντινά μυθιστορήματα** (14^{ος}-15^{ος} αιώνας), αλλά και νωρίτερα, είχε αποτελέσει βασικό χαρακτηριστικό του ελληνιστικού μυθιστορήματος και του λόγιου βυζαντινού (12^{ος} αιώνας).

Η «έκφρασις» του κήπου

Το μοτίβο του κήπου

- Κλασικό για το μοτίβο του κήπου στο βυζαντινό μυθιστόρημα είναι το μελέτημα του A. R. Littlewood, “Romantic Paradises: The Role of the Garden in the Byzantine Romance”, *Byzantine and Modern Greek Studies* 5 (1979), 95-114.
- Ορολογία για τον κήπο στα λόγια και δημώδη μυθιστορήματα: κήπος, παράδεισος (παραδείσι), περιβόλι, λειμών.

Η «έκφρασις» του κήπου

Το μοτίβο του κήπου

- Οι κήποι περιγράφονται με πολλές **λεπτομέρειες**, που οι ίδιες δεν προσφέρουν κάτι ιδιαίτερο στην πλοκή. Ενδιαφέρει ο συμβολισμός του κήπου.
- Ο κήπος συνήθως συνδέεται με την ηρωίδα (μόνο στον *Διγενή* με τον ήρωα). Οι λεπτομέρειες του κήπου ικανοποιούσαν το γούστο του κοινού για όμορφες και εξωτικές λεπτομέρειες. Επίσης, ο κήπος συνδέεται με το **ερωτικό στοιχείο**.

Η «έκφρασις» του κήπου

Το μοτίβο του κήπου

- Οι συγγραφείς των μυθιστορημάτων πασχίζουν να τονίσουν και την ομορφιά των κήπων και αυτή των ηρωίδων, διότι από τον καλοφυτεμένο και ανθισμένο κήπο ο αναγνώστης του έργου περιμένει να δει ένα νηφάλιο και καταδεκτικό κορίτσι της παντρείας που θα κατέχει αυτήν την τέλεια ομορφιά που επιδεικνύει ο κήπος. Μπορούμε λοιπόν να κάνουμε την τολμηρή υπόθεση ότι ο κήπος είναι ένα σύμβολο της πρωταγωνίστριας; Διότι συχνά τα σχήματα ή λέξεις που χρησιμοποιούνται θα ταίριαζαν και σε γυναίκα. Και αντίστροφα, χρησιμοποιούνται λέξεις-φράσεις από τον φυσικό κόσμο στην περιγραφή των ηρωίδων. Π.χ. στον *Βέλθανδρο*, όπου ο «κήπος» φαίνεται να σημαίνει το σώμα της Χρυσάντζας.

Η «έκφρασις» του κήπου

Το μοτίβο του κήπου

- Το μοτίβο το βρίσκουμε και **στα δημοτικά τραγούδια**, και ο μελετητής οδηγείται πιο συγκεκριμένα στην υπόθεση ότι όταν ο κήπος είναι περικόλειστος, με ψηλά φυτά, δηλώνει την παρθενία της κοπέλας.

Η «έκφρασις» του κήπου

Μαρία Λεοντσίνη
Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

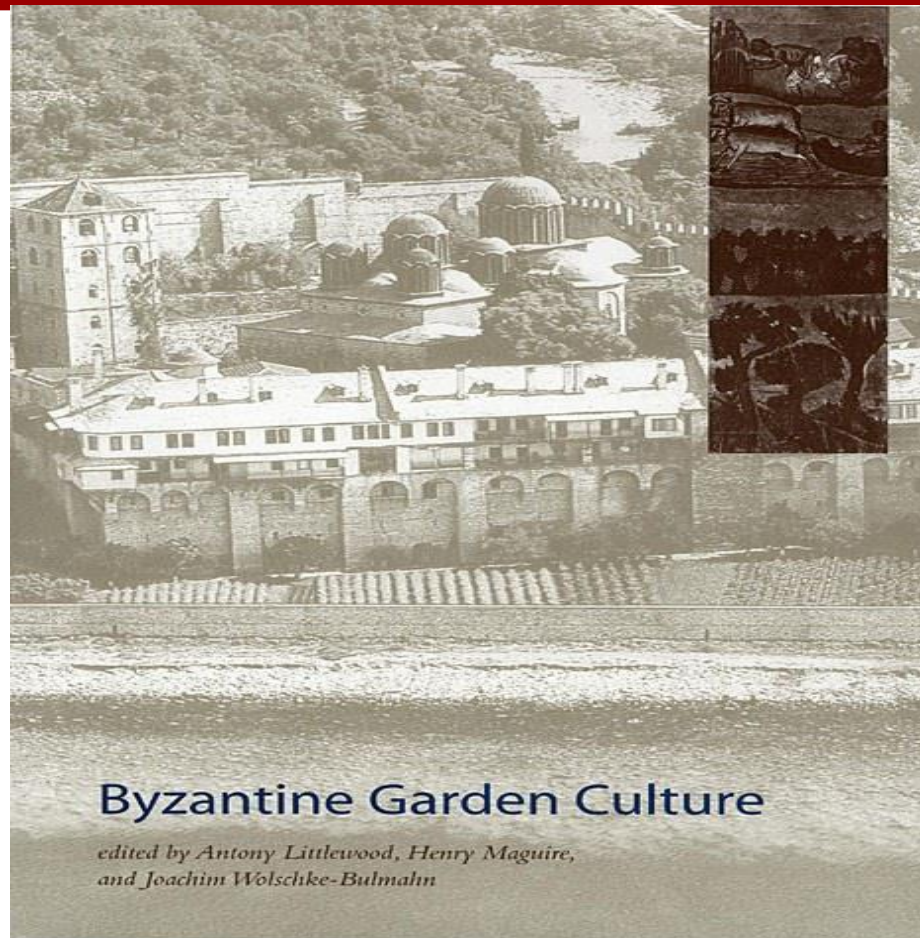
Βυζαντινά κηποπεριβόλια

Απεικόνιση του Παραδείσου ως επίγειου κήπου από τον βενετό χαρτογράφο Fra Mauro ,
Βενετία , Μαρκιανή Βιβλιοθήκη, 15^{ος} αι.
(A, Scafi, *Mapping Paradise. A History of Heaven in Earth*, The British Library, London 2006, p1..12b.)

Εικόνα 2. Απεικόνιση του παραδείσου ως κήπου (15ος αι.)

Η «έκφρασις» του κήπου

Εικόνα 3. Εξώφυλλο βιβλίου για βυζαντινούς κήπους.

Η «έκφρασις» του κήπου

Ο περίκλειστος κήπος:

- σε δύο διασκευές του *Διγενή Ακρίτη* (διασκευές Escorial και Grottaferrata) και
- σε τρία δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα.

1^η ενότητα

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

- Πηγή: *Βασίλειος Διγενής Ακρίτης και το Άσμα του Αρμούρη*, κριτ. έκδ. Στυλιανός Αλεξίου, Ερμής, Αθήνα 1985.

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

<Ε' Η κατοικία, ο κήπος και ο τάφος>

Ως έχει η νεότης πάντοτε την ηδονήν εις κόρον και συνεπαίρνεται πολλά εις πλούτον και εις δόξαν, πάντα εσυνετέλεσεν* ο Διγενής Ακρίτης. (πραγματοποίησε)

Ήτον πάντοτε εξάκουστος εις αριστείας μεγάλας, από γαρ την ανατολήν μέχρι του ηλίου την δύσιν το όνομάν του εξήγουν το εις άπαντα τον κόσμον.

1610

Και αφών* τον εφοβήθηκεν η Οικουμένη όλη, (αφού) και αμιράδας υπέταξεν πολλούς και Αραβίτας

και αρχιληστάς εφόνευσεν και όλους τους απελάτας,

και αφών απομερίμνησεν* το κρούειν κκαι το λαμβάνειν, (έπαυσε να φροντίζει)

1615

και μέριμναν ουδέν ειχεν περί άλλας εμνοστίας,

έδοξεν* τον νεώτερον εις κάμπον κατοικήσαι. (του φάνηκε καλό)

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

Πάσαν κατεψηλάφησεν την παραποταμίαν
και ουκ ηύρεν τόπον αρεστόν να κατοικήση Ακρίτης
και εις τον Αφράτην ποταμόν ηράσθη κατοικήσαι 1620
και ως ήθελεν και επόθει το εκεί έποικεν τα κάστρον·
και ανέδραμεν του ποταμού πάσαν τοποθεσίαν·
και εις τόπον υπολίβαδον* ήτον πολύς δενδριώνας (με λιβάδια)
και γύρωθεν εστέκασιν ωραία κατάσκια δένδρη
και ύδατα πανώρεια εκ τα όρη κατεβαίνουν 1625
κ' εφάινετο η τοποθεσία πανώρεια ως παραδείσιν.
Και εδίωξε τον ποταμόν εξ αυτόν το λιβάδιν
και εποίησεν τόπον πάντερπνον και ωραίον παραδείσιν
και εποίησεν περίχωρον.

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

Τειχία τού έκτισεν λαμπρά μετά τους προμαχώνας 1630
και απ' έξω ορθομαρμάρωσις* φαίνεται από μακρόθεν, (επένδυση τοίχου με όρθιες πλάκες μαρμάρου)

πάντερπνος, ξενοχάραγος,* εξέχωρος εκ πάντων. (παράξενος, εντυπωσιακός)

[Και κατά ρίζα του δενδρού πηγάδιν αναβλύζει.]

Και απέκλεισεν τα τέσσερα του ποταμού κλωνάρια

και αρδεύει το παράβουνον* και όλον το ανατρέχει. 1635
(πλαγιά βουνού)

Φισκίνας* έστησες πολλάς, από χυτού οικονομημένας,
(δεξαμενές, πισίνες)

διά το ποτίζειν εξ αυτάς τόπους αποκλεισθέντας

και εποίησεν βιβάρια* πανθαύμαστα ιχθύων. (ιχθυοτροφεία)

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

Και εφύτευσαν φοινίκια εις αυτόν το παραδείσιν
και εφέρασιν τον βάρσαμον* εκ της Αιγύπτου χώρας: 1640
(βαλσαμόδεντρο)
τα φύλλα του είναι πράσινα και κόκκινον το άνθος
και η ρίζα του είναι πιθαμή και όλη ξυλαλόη* (αρωματικό ξύλο)
και ο καρπός του έν' μόσχος
και οι κλώνοι του είναι κόκκινοι και φιλωτά* κλωσμένοι 1645
(πλεκτά)
και εξέρχεται εκ την ρίζαν του ύδωρ κ' έναι χιονάτο,
μυρίζει δε ως ροδόσταμον* και απολιγώνει ανθρώπους.
(ανθόνερο)
Και αυλήν εποίκεν θαυμαστήν, πανώραιαν φισκίναν,
και τα 'μπροσθεν . . . μεμυρισμένα δένδρη.

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

Εποίησεν και ανώγαιον, αυλήν δε υπερών και την επερίκλωσεν όλην τριγύρου γύρου και επέστησεν ολόχρυσα και ολάργυρα ζωδία,* (ομοιώματα ζώων)

λέοντας, πάρδους* και αετούς, πέρδικας και νεράδας (λεοπαρδάλεις)

και χύνουν εκ του στόματος και εκ των πτερουγίων

νερόν καθάριον, κρούσταλλον, ύδωρ μεμυρισμένον, με ταύτα δε εμπάινουσιν εις πανωραίας φισκίνας.

Και εκρέμασεν χρυσόκλωβα εις του δενδρού τους κλώνους κ' έχουν ωραίους ψιττακούς* και κιλαδούν και λέγουν: (παπαγάλους)

«Χαίρου, Ακρίτη, χαίρου μετά της ποθητής σου».

1650

1655

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Εικόνα 3. Αντίγραφο αγάλματος ζώου από σιντριβάνι
βυζαντινού κήπου.

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

Εποίησεν και ανώγαιον, αυλήν δε υπερώον και την επερίκλωσεν όλην τριγύρου γύρου και επέστησεν ολόχρυσα και ολόαργυρα ζωδία,* (ομοιώματα ζώων)

λέοντας, πάρδους* και αετούς, πέρδικας και νεράδας (λεοπαρδάλεις)

και χύνουν εκ του στόματος και εκ των πτερουγίων

νερόν καθάριον, κρούσταλλον, ύδωρ μεμυρισμένον, με ταύτα δε εμπαινουσιν εις πανωραίας φισκίνας.

Και εκρέμασεν χρυσόκλωβα εις του δενδρού τους κλώνους κ' έχουν ωραίους ψιττακούς* και κιλαδούν και λέγουν: (παπαγάλους)

«Χαίρου, Ακρίτη, χαίρου μετά της ποθητής σου».

1650

1655

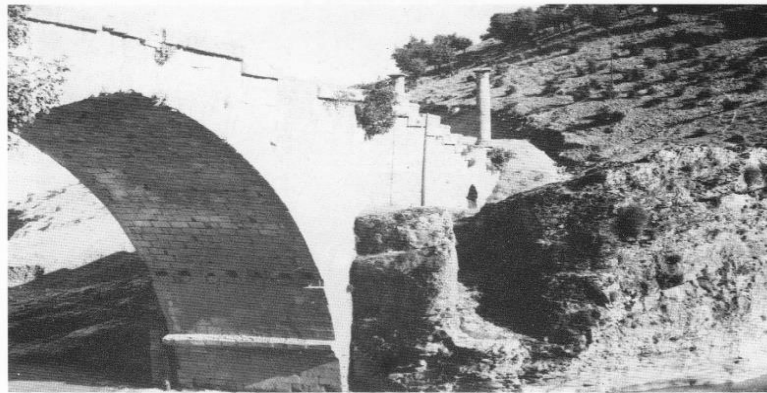
Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Escorial

Όταν ο Διγενής χτίζει το σπίτι του, φτιάχνει και έναν παραδεισένιο κήπο γύρω του.

Εποίησεν γέφυραν τερπνήν απάνω εις τον Ευφράτην· 1660
βαστά την μονοκέρατον* από περα έως πέρα (με ένα ενιαίο τόξο γέφυρας)
κ' έκτισσε τετρακάμαρον 'ς την γέφυραν απάνω,
υπόθολον,* πανθαύμαστον, μετά λευκών μαρμάρων... (θολωτό με τρούλο).

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

4. 'Η γέφυρα του Εύφρατη.

5. 'Ο τάφος στο Παρασάγαρδον.

Εικόνα 4. Γέφυρα Ευφράτη και τάφος.

Αποτυπώσεις του τόπου στην παλαιότερη λογοτεχνία
Τμήμα Φιλολογίας

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Grottaferrata, Λόγος έβδομος

- Πηγή: Digenis Akritis. *The Grottaferrata and Escorial versions*. Edited and translated by Elizabeth Jeffreys, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, σ. 203-204, στ. 1-41.

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Grottaferrata,
Λόγος
έβδομος

Βασίλειος ο θαυμαστός και Διγενής Ακρίτης,
των Καππαδόκων ο τερπνός και πανευθαλής έρνος*,
(ολάνθιστο βλαστάρι)
ο της ανδρείας στέφανος, η κεφαλή της τόλμης,
πάντων των νέων ο τερπνός και παγκάλλιστος κόσμος*,
(πανέμορφο στολίδι)
μετά το πάσας ανδρικής τας άκρας υποτάξαι
πλείστας τε πόλεις κατασχών και χώρας απειθούντων*
(επαναστατών)
οικήσαι ηρετίσατο πλησίον του Ευφράτου.
Ούτος δε πάντων ποταμός ο κάλλιστος υπήρχεν,
την κρήνην έχων εξ αυτού μεγάλου παραδείσου.

5

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Grottaferrata,
Λόγος
έβδομος

διά τούτο γλυκύτητα έχει ευωδεστάτην, 10

ψυχρότητα χιόνος τε αρτίως λελυμένης*. (που μόλις έχει λιώσει)

Εξ αυτού δε του ποταμού ύδωρ μετοχετεύσας,

άλλον τερπνόν παράδεισον εφύτευσεν εκείθεν,

άλσος ξένον, ευθέατον τοις οφθαλμοίς τω όντι.

Περί το άλσος τείχος ην άύταρκες μεν εις ύψος, 15

πλευράς δε έχον τέσσαρας υπό ξυστών* μαρμάρων. (που είχαν
λειανθεί)

Έσωθεν δε η των φυτών πανήγυρις εκόμα,

φαιδρώς οι κλάδοι έθαλλον* προσπίπτοντες αλλήλοις,

(άνθιζαν)

τοσαύτη τις ετύγγχανε των δένδρων αμιλλία·

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Grottaferrata, 20
Λόγος
έβδομος

άμπελοι εκατέρωθεν εξήρτηντο* ωραίοι, (ήταν στερεωμένοι)
κάλαμοι επεφύοντο εις ύψος επηρμένοι,
οι καρποί εξεκρέμαντο, ανθών τάλλα επ' άλλων,
ο λειμών φαιδρώς έθαλλε των δένδρων υποκάτω
ποικίλην έχων την χροάν*, τοις άνθεσιν αστράπτων, (χρώμα)
τα μεν ευώδη νάρκισσα, ρόδα τε και μυρσίνας· 25
τα ρόδα γης ετύγχανον πορφυρόβαφος κόσμος,
γάλακτος έστιλβον* χροάν οι νάρκισσοι εν μέρει,
(αντανακλούσαν)
τα ία* απαστράπτοντα χροάν είχαν θαλάσσης (μενεξέδες)
εν γαλήνη υπό λεπτής σαλευομένης αύρας·

Ο κήπος στις διασκευές Escorial και Grottaferrata του Διγενή

Grottaferrata,
Λόγος
έβδομος

ύδωρ αφθόνως πάντοθεν έρεε τω λειμώνι. 30
Ορνίθων γένη ικανά ενέμοντο* εκείσε, (ζούσαν)
τα μεν κολακευόμενα τροφήν εν τοις ανθρώποις,
τα δε λοιπά ελεύθερον το πτερόν κεκτημένα
έπαιζον εποχούμενα* προς των δένδρων τα ύψη, (κουρνιαάζοντας)
τα μεν άδοντα άσμασι λιγυρώς* τα ορνίθια, (γλυκά) 35
τα δε αγλαϊζόμενα τη στολή των πτερύγων,
χειροήθεις ταώνες* μεν, ψιτακκοί και οι κύκνοι, (παγώνια)
οι μεν κύκνοι εν ύδασι την νομήν εποιούντο,
εν τις κλώνοις οι ψιττακοί ήδον περί τα δένδρα,
οι ταώνες τας πτέρυγας κυκλούντες εις τα άνθη, 40
αντέλαμπεν η των ανθών εν ταις πτέρυξι θέα.

1^η ενότητα

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Θα εξεταστούν με τη σειρά που έχει προταθεί ότι γράφτηκαν:

- *Λίβιστρος* (1240-1260)
- *Βέλθανδρος* (1270-1290)
- *Καλλίμαχος* (1320-1340)

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος

- Πηγή: *Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης (Livistros and Rodamne). The Vatican version*, κριτ. έκδ. Tina Lendari, MIET, Αθήνα 2007
- Έχει σωθεί σε **5 χειρόγραφα**, που αντιπροσωπεύουν **3 διασκευές**.
- Η αφήγηση στον *Λίβιστρο* διανθίζεται από **εκφράσεις, πιττάκια** (ερωτικές επιστολές) και **καταλόγια** (τραγούδια).

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος

Απόσπασμα
από τη
διασκευή V

Και τα μεν άλλα, φίλε μου, του κάστρου να τ' αφήσω,
μόνο να σε αφηγήσωμαι τα είχεν η βισκίνα.

Είχεν της κόρης ο κοιτών παρέξω **μεσοκήπιν**,
του Παραδείσου **απόκομμα**, της **ηδονής κατούνα**,*
(κατοικία)

2255

και βρύσι της γλυκύτητος χαριτοσυνθεμένη·

κάν είτι* δένδρον ήθελες, είτι φυτόν ορέγουν,* (όποιο /
επιθυμούσες)

είτι καλόν ερωτικόν είδος διά να μυρίζη

ηυρίσκετον εις της ερωτικής εκείνο το **κηπούριν**.

Και εις το μέσον έστεκεν υάλινος βισκίνα,*
(δεξαμενή)

2260

το πάτωμα και η κτίση της όλη γυαλί να ήτον,

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος
Απόσπασμα
από τη
διασκευή V.

πλην τοιούτον ήτον, φίλε μου, το υαλίν εκείνο
ως έν' το κρύον το καθαρόν, το ολολαγαρισμένο
και κρύσταλλον το λέγουσιν διά την εξασπρίαν,
ούτως ήτον το γυαλίν εκείνης της βισκίνας.

2265

Μέσον εις αύτην έστεκεν πράσινη κουκουνάρα
και τα νερά να τρέχουσιν τον γύρον με την τέχνην
και απάνου εις τα παράξενα εκείνα τα ωραία
να κάθεται παιδόπουλον, ομοιάζει συντυχαίνει

και να βαστά 'ς το χέριν του καλάμιν να σημαίνη
και εις το άλλον του χαρτίν και έγγραφεν τοιαύτα:

2270

«Βισκίνα, βρύσις και νερόν, **ξενόχροιον*** **μεσοκήπιν**
(με παράξενα, θαυμάσια χρώματα)
κυράς Χαρίτων ευγενής, του νέου βασιλέως·

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος

Απόσπασμα
από τη
διασκευή V.

ξένος από την χώραν του δι' αυτήν επεξενώθην.

Πλην πάλιν μετά την χαράν απόκειται τον λύπη 2275

και δίχρονος παραδαρμός* αυτόναν παραδέρνει (βάσανο, ταλαιπωρία)

διά πόθον της ερωτικής της κόρης της Ροδάμνης».

Ηύρεν ο Λίβιστρος γραφήν, τον χωρισμόν της κόρης

Ενέγνωσά την την γραφήν, εσκόπησα τα γράφει·

η στήλη του ανθρωπινή, προφήτου και προγνώστου, 2280

και τα λαλεί ως δι' εμέ πάλιν ποθοπονώ τα,

αλλ' εις το πλάτος της χαράς άλλος και άλλος ήμην

και της οδύνης τα πικρά καν όλως ουκ εψήφουν.

να έχη ζώδια λεπτά τον γύρον η βισκίνα·

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος

Απόσπασμα
από τη
διασκευή V.

εστέκουντα παράξενα, πολλά έμορφα εις πλάσιν, 2285
τα μεν να στέκουν να βαστούν ορμίδι με καλάμιν
και τάχα να ψαρολογούν* και οψάρια να πιάνουν, (να ψαρεύουν)
<...>

κ' έδερνεν τάχα το βυθός να κροτιστούν* τα οψάρια· (να
τρομάξουν από το θόρυβο)
και άλλο να κύπτη 'ς το βυθός και αχόρταγα να πίνη·
τα δε άλλα να εκδύνονται να 'μπουν να κολυμπήσουν, 2290
άλλον εκ μηχανήματος να παίζη το κοντάρι.
και εις αυτά να έβλεπες ανθρώπου πανουργίαν,* (εξυπνάδα)
ότι να είπες αιστητός του καθενός η πλάσις,
μετά χρωμάτων αιτητών, αν ομοιάζουν ζωντανά 'ναι.

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος	και εις της βισκίνας το πλευρόν αμπέλιν με τα δένδρη	2295
Απόσπασμα από τη διασκευή V.	και εις των δενδρών τας κορυφάς πουλίτσα να φιλεύουν, όλα παράξενα, λεπτά, ωραία εις την θέσιν. Έκουσες, φίλες, ήκουσες παράξενην βισκίνα, ήκουσες μυριαχάριτας τας είχεν από πόθου.	

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος

Το
αντίστοιχο
απόσπασμα
από τη
διασκευή α,
για
σύγκριση.

Πηγή: *Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης*, κριτική έκδοση της διασκευής α Παναγιώτης Α. Αγαπητός, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2006.

Και τα μεν άλλα, φίλε μου, του κάστρου να τα αφήσω,
όλα τα είχε τα καλά και τα παράξενά του·
μόνον να σε αφηγήσωμαι τά είχεν η φισκίνα.

Είχεν της κόρης ο κοιτών παρέξω μεσοκήπιν, 2580
του παραδείσου απόκομμαν, της ηδονής κατούναν* (κατοικία)
και βρύσιν της γλυκύτητος, να το είπες ουδέ λόγος·

παν είτι δένδρον ήθελες, είτι φυτόν ωραίον,
είτι καλόν ερωτικόν είδος το να μυρίζη,
να ήύρες εις το παράξενον εκείνο μεσοκήπιν. 2585

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος
Το
αντίστοιχο
απόσπασμα
από τη
διασκευή α,
για
σύγκριση.

Και μέσον εις αύτο έκειτο υαλόκτιστος φισκίνα,
υαλίν ο πάτος, τα πλευρά, το ύψος και το κτίσμα,
υαλία και τα πετόνια* και οι νεροαγωγές της· (στόμια υδροσωλήνων)
πλην τοιούτον ήτον το υαλίν, φίλε μου, της φισκίνας
ως ένι το κρύον το αμάλαγον το ολολαγαρισμένον. 2590

Και μέσα εις αύτην πράσινος ιστέκετον ανάγων,
πράσινος, σμαραγδόχροος, και επάνω πάλιν εις αύτο
λυχνιταρόχροος* άνθρωπος κόκκινος να βαστάζη (που έχει το
χρώμα του ρουμπινιού)

εξαίρετον λεκανόπουλον,* και το άλλον του το χέριν (μικρή
λεκανοειδής κατασκευή)

το να βαστάζη και χαρτίν, να έχη τους λόγους τούτους: 2595

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος
Το
αντίστοιχο
απόσπασμα
από τη
διασκευή α,
για
σύγκριση.

«Φισκίνα, βρύση και νερόν, ξενόχροον* μεσοκήπιν, (που έχει
θαυμάσια, παράξενα χρώματα)

κυρά Χαρίτων ευγενής, βασίλισσα Ροδάμνη,
και της Ροδάμνης βασιλεύς άνθρωπος ξένος μέγας,
ρήγας από την χώραν του και δι' αυτήν εξενώθην,
έπαθε και ουκ απέτυχεν, εκέρδησεν το επόθειν·

2600

πλην πάλιν μετά την χαράν απόκειται και πόνος
και δίχρονος τσιγαρισμός και αποτότε πάλιν
αποξενώσεως ένωσις και απρόσκρουστος αγάπη».

Ανάγνωσά την την γραφήν και εσκόπησα εις τον νου μου:

«Οι στίχοι τούτοι ανθρώπου έναι προφήτου και προγνώστου, 2605
και τα λαλεί δι' εμέν ένι και πάλιν θέλω πάθειν».

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος
Το
αντίστοιχο
απόσπασμα
από τη
διασκευή α,
για
σύγκριση.

Αλλά εις το πλάτος της χαράς πάλιν ετυλισσάμην
και της οδύνης τα πικρά ποσώς ουδέν εψήφουν·
ώρας χαρά γαρ δύναται να διώξη χρόνου πόνους
αν ένι εγκάρδιος η χαρά και από ψυχής απέσω.

2610

Αφήσω, φίλε, τα πολλά και της φισκίνας είπω.

Εις την φισκίναν γύρωθεν ιστέκοντο ζωδία,
εύμορφα, υαλοκόμματα παιδιά και το καθένα,

το μεν να στέκη να κρατή τάχα ανακαλαμίδιν

και εκ της φισκίνας τον βυθόν τα οψάρια να αγκιστρεύη·

2615

τον δε απ' εκείνον έβλεπες ότι βαστά λιθάριν

και δέρνει τάχα τον βυθόν μη κρατηθή το ψάριν·

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος
Το
αντίστοιχο
απόσπασμα
από τη
διασκευή α,
για
σύγκριση.

άλλος να κύπτη εις το νερόν και αχόρταστα να πίνη

έτερος να εκδύεται προς το να κολυμβήση,

άλλος εκ μηχανήματος να παίζη το καλάμιν,

άλλος επάνω να πατή το χείλος της φισκίνας

και τάχα ως προς τον σκοπόν του καλαμίου να παίζη.

Και εις αυτά να είδες φοβερού τεχνίτου πονηρίαν

ότι να είπες ησθάνετον του καθενός η πλάσις,

και χρώμα οίον ελάχαιεν ήτον εις το καθένα.

Και εκ της φισκίνας το πλευρόν, εκ το δεξιόν της μέρος,

ήτον αμπέλιν ριζωτόν* από υαλίου και εκείνο, (ριζωμένο)

να σκέπη όλον, φίλε μου, το πλάτος της φισκίνας.

Και είδα εις εκείνο φοβερόν μυστήριον και ξένον

το εποίκεν ο παράξενος εκείνος ο τεχνίτης·

2620

2625

2630

Οι κήποι στα δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα

Λίβιστρος

Το
αντίστοιχο
απόσπασμα
από τη
διασκευή α,
για
σύγκριση.

από την ρίζαν το νερόν να εμπαινῆ του αμπελίου
και εις ένα ἕκαστον κλαδίν να τρέχη να αναβαίνῃ·
και ὅταν οὐκ εἶχεν το νερόν, ἐπρόσεχες το ἀμπέλιν,
φίλε μου, ὅτι ἔχει τον καρπόν ολοάγουρον και ἀκόμη,
οπότεν δε ἦτον το νερόν, ἐπρόσεχες το ἀμπέλιν 2635
ὅτι ἔχει ἀπάρτι* τον καρπόν ολώριμον εις τρύγος (τώρα, ἀμέσως)
και ἐπεθύμεις εις το ἐκπαντός* προς το να το τρυγήσης· (εντελώς)
και εις τα κλωνάρια του ἐβλεπες να κάθωνται πουλία,
να ἐνι ἐκείνη αἰσθητική* του καθενός η πλάσις. (ευαίσθητη)
Ἦκουσες, φίλε μου, ἤκουσες παράξενον φισκίαν, 2640
ἤκουσες τας μυριοχάριτας τας του μεσοκηπίου.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

- Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:
- Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες
- Εικόνα 1: «Βυζαντινός κήπος» σε ψηφιδωτό του 7^{ου} αιώνα στη Ραβέννα». Πηγή: Από το προσωπικό αρχείο της καθηγήτριας.
- Εικόνα 2: «Απεικόνιση του παραδείσου ως κήπου (15ος αι.)». Πηγή: http://oikologein.blogspot.gr/2014_07_01_archive.html. Copyright.
- Εικόνα 3: «Αντίγραφο αγάλματος ζώου από σιντριβάνι βυζαντινού κήπου». Πηγή: [http://el.wikipedia.org/wiki/Βυζαντινοί_κήποι#/media/File:Enghien_050918_\(21\).jpg](http://el.wikipedia.org/wiki/Βυζαντινοί_κήποι#/media/File:Enghien_050918_(21).jpg)
- Εικόνα 4: «Γέφυρα Ευφράτη και τάφος». Πηγή: Από το προσωπικό αρχείο της καθηγήτριας (από την έκδοση Αλεξίου).

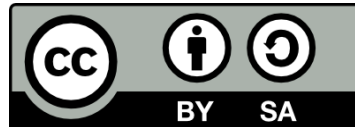
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αναστασία Μαρκομιχελάκη. «Αποτυπώσεις του τόπου στην παλαιότερη λογοτεχνία. Ενότητα 1η: Η «έκφρασις» του κήπου. Κήποι στον *Διγενή Ακρίτη* και σε δημώδη ερωτικά μυθιστορήματα». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS363/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ευθυμία Χ. Πέτκου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-15.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

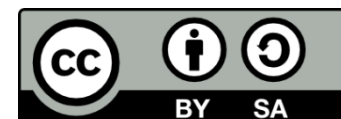

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

